



ՀԿԴ/0121/01/22

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՎՃՌԱԲԵԿ ԴԱՏԱՐԱՆ

Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՆՈՒՆԻՑ

Հայաստանի Հանրապետության
հակակոռուպցիոն դատարան,
Նախագահող դատավոր՝ Տ.Դավթյան

Հայաստանի Հանրապետության
վերաքննիչ հակակոռուպցիոն դատարան,
Նախագահող դատավոր՝ Ա.Մարտիրոսյան

2024 թվական սեպտեմբերի 6-ին

քաղաք Երևանում

ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի հակակոռուպցիոն պալատի կոռուպցիոն հանցագործությունների քննության դատական կազմը (այսուհետ նաև՝ Վճռաբեկ դատարան),

նախագահությամբ՝
մասնակցությամբ դատավորներ՝

Ս.ՉԻՉՈՅԱՆԻ
Ե.ԴԱՆԻԵԼՅԱՆԻ
Ա.ԿՐԿՅԱՇԱՐՅԱՆԻ
Ռ.ՄԽԻԹԱՐՅԱՆԻ
Դ.ՎԵՔԻԼՅԱՆԻ

գրավոր ընթացակարգով քննության առնելով Թաթուլ Սարգսի Գևորգյանի վերաբերյալ ՀՀ վերաքննիչ հակակոռուպցիոն դատարանի (այսուհետ նաև՝

Վերաքննիչ դատարան) 2024 թվականի ապրիլի 29-ի որոշման դեմ ՀՀ գլխավոր դատախազ Ա.Վարդապետյանի հատուկ վերանայման բողոքը,

Պ Ա Ր Զ Ե Ց

Վարույթի դատավարական նախապատմությունը.

1. ՀՀ հակակոռուպցիոն դատարանի (այսուհետ նաև՝ Առաջին աստիճանի դատարան) 2024 թվականի մարտի 1-ի որոշմամբ մեղադրյալ Թ.Գևորգյանի պաշտպան Գ.Մարգարյանի միջնորդությունը բավարարվել է, Թ.Գևորգյանի նկատմամբ 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի (այսուհետ նաև՝ ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրք) 312.2-րդ հոդվածի 2-րդ մասով հարուցված քրեական հետապնդումը դադարեցվել է՝ քրեական պատասխանատվության ենթարկելու վաղեմության ժամկետն անցած լինելու հիմքով:

2. ՀՀ գլխավոր դատախազության ՀՀ հակակոռուպցիոն կոմիտեում մինչդատական վարույթի օրինականության նկատմամբ հսկողության վարչության պետի տեղակալ Կ.Սերոբյանի հատուկ վերանայման բողոքի քննության արդյունքում Վերաքննիչ դատարանը 2024 թվականի ապրիլի 29-ի որոշմամբ Առաջին աստիճանի դատարանի որոշումը թողել է անփոփոխ:

3. Վերաքննիչ դատարանի վերոնշյալ որոշման դեմ ՀՀ գլխավոր դատախազ Ա.Վարդապետյանը բերել է հատուկ վերանայման բողոք, որը Վճռաբեկ դատարանի՝ 2024 թվականի հունիսի 4-ի որոշմամբ ընդունվել է վարույթ, և սահմանվել է դատական վարույթի իրականացման գրավոր ընթացակարգ:

Հատուկ վերանայման բողոքի հիմքերը, հիմնավորումները և պահանջը.

Վճռաբեկ բողոքը քննվում է հետևյալ հիմքերի սահմաններում՝ ներքոհիշյալ հիմնավորումներով.

4. Ըստ բողոքի հեղինակի՝ Վերաքննիչ դատարանի դատական ակտով թույլ է տրվել դատական սխալ՝ նյութական և քրեադատավարական իրավունքի նորմերի էական խախտումներ, որոնք ազդել են վարույթի ելքի վրա:

Միաժամանակ, բողոքում բարձրացված հարցերի վերաբերյալ Վճռաբեկ դատարանի որոշումը կարող է էական նշանակություն ունենալ օրենքի միատեսակ կիրառումն ապահովելու համար:

4.1 Բողոք բերած անձը Վճռաբեկ դատարանի առջև բարձրացրել է հետևյալ իրավական հարցը. իրավաչափ են արդյոք Վերաքննիչ դատարանի հիմնավորումները՝ 2021 թվականի մայիսի 5-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքով (այսուհետ՝ նաև՝ ՀՀ գործող քրեական օրենսգիրք) նախատեսված ապօրինի վարձատրության առարկայի չափը սահմանված չլինելու վերաբերյալ:

Բողոքաբերը նշել է, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքով հանցագործությամբ պատճառված վնասի, այդ թվում՝ ապօրինի վարձատրություն տալու և ստանալու չափերը, բացառությամբ հատուկ մասում նախատեսված դեպքերի, տեղ են գտել ոչ թե կոնկրետ հոդվածներում, այլ ներառվել են ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի՝ հիմնական հասկացությունները սահմանող 3-րդ հոդվածում:

Ընդ որում, նախատեսվել են հստակ և կոնկրետ չափեր, որոնք վերաբերելի են ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի հատուկ մասում տեղ գտած բոլոր հանցակազմերին, այդ թվում՝ ապօրինի վարձատրություն տալուն:

Բողոքաբերի համոզմամբ, ստորադաս դատարանները սխալ են մեկնաբանել ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի 1-ին մասի 17-րդ կետի կարգավորումները՝ անտեսելով քննարկվող նորմն այն ընդունող մարմնի կողմից հետապնդվող նպատակի համատեքստում մեկնաբանելու պահանջը:

4.2 Բողոքաբերի կողմից Վճռաբեկ դատարանի առջև բարձրացված երկրորդ իրավական հարցը հետևյալն է. իրավաչափ են արդյոք ստորադաս դատարանների հետևությունները՝ վաղեմության ժամկետն անցնելու հիմքով Թ.Գևորգյանի նկատմամբ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու վերաբերյալ:

Բողոքաբերը փաստել է, որ Թ.Գևորգյանի նկատմամբ հանրային քրեական հետապնդում հարուցվել է ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 312.2-րդ հոդվածի 2-րդ մասով, իսկ նույն օրենսգրքի կարգավորումների համաձայն՝ այդ արարքը հանդիսացել է միջին ծանրության հանցագործություն, որպիսի պայմաններում այդ արարքի համար Թ.Գևորգյանին քրեական պատասխանատվությունից ազատելու վաղեմության ժամկետը եղել է հինգ տարի: Թ.Գևորգյանի արարքը ներկայումս

համապատասխանում է ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ կետին, որը նույն օրենսգրքի համաձայն՝ հանդիսանում է միջին ծանրության հանցանք, իսկ դրա վաղեմության ժամկետը, ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 83-րդ հոդվածի համաձայն, տասը տարի է:

Բողոքաբերը, անդրադառնալով Թ.Գևորգյանի արարքը ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասին համապատասխանեցնելուն և մինևույն ժամանակ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 75-րդ հոդվածով սահմանված վաղեմության ժամկետները կիրառելուն, փաստել է, որ ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 8-րդ և 9-րդ հոդվածների դրույթների խախտմամբ դատարանները միաժամանակ կրկնակի հետադարձ ուժ են տվել ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի դրույթներին: Սույն դեպքում, եթե Թ.Գևորգյանի արարքին տրվել է իրավական գնահատական ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի կարգավորումներով այն հաշվառմամբ, որ այդ օրենքը մեղմացնում է անձի պատիժը, ապա վերջինիս քրեական պատասխանատվությունից ազատելու վաղեմության ժամկետները ևս պետք է հաշվարկվեն նույն օրենսգրքի դրույթներին համապատասխան:

5. Վերոշարադրյալի հիման վրա բողոքաբերը խնդրել է ամբողջությամբ բեկանել Վերաքննիչ դատարանի՝ 2024 թվականի ապրիլի 29-ի որոշումը և կայացնել դրան փոխարինող դատական ակտ:

Հատուկ վերանայման բողոքի քննության համար էական նշանակություն ունեցող փաստական հանգամանքները.

6. Թաթուլ Գևորգյանին ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 312.2-րդ հոդվածի 2-րդ մասով մեղադրանք է ներկայացվել այն արարքի համար, որ. «*[Ն/ա 2022 թվականի փետրվարի 23-ին Գոռ Համբարձումյանի օժանդակությամբ ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նախարարության բարձրաստիճանի պաշտոնատար անձի հետ մրերիմ հարաբերությունների մեջ գրնվող Վիզեն Գրիգորյանին՝ վերջինիս իրական կամ ենթադրյալ ազդեցությունն օգտագործելու համար փվել է խոշոր չափերով ապօրինի վարձավարություն, որը դրսևորվել է հետևյալում:*

Այսպես, Թաթուլ Գևորգյանն ապօրինի վարձավարություն փալու դիմաց ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նախարարությունում աշխատանքի ընդունվելու

հարցում իրեն օժանդակելու նպատակով դիմել է ազգականին՝ ՀՀ ԱԻՆ փրկարար ծառայության փրկարար ուժերի վարչության «ՀԱԷԿ»-ի պահպանության հասրուկ հրշեջ ջոկարի օղակի հրամանատար Գոռ Համբարձումյանին: Վերջինս էլ, իր հերթին, այդ տեղեկատվությունը ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նախարարության փրկարար ծառայության փրկարար ուժերի վարչության «ՀԱԷԿ»-ի պահպանության հասրուկ հրշեջ ջոկարի խմբի հրամանատար Արտակ Պետրիկի Բեյրությանի միջոցով տրամադրել է ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նախարար Անդրանիկ Փիլոյանի հետ մերթիմ հարաբերություններ ունեցող Վիգեն Գրիգորյանին: Արտակ Բեյրությանի ու Գոռ Համբարձումյանի միջոցով Թաթուլ Գևորգյանը կապ է հաստատել Վիգեն Գրիգորյանի հետ, ինչից հետո շահադիտական նպատակներով իր իրական ազդեցությունն օգտագործելով Թաթուլ Գևորգյանի օգտին գործողություն կատարելուն, այն է՝ ՀՀ ԱԻՆ փրկարար ծառայությունում նրան աշխատանքի ընդունելուն նպաստելու համար, 2022 թվականի փետրվարի 23-ին՝ ժամը 17.45-ի սահմաններում, Էջմիածին համայնքի Զվարթնոց թաղամասի վարչական տարածքում գտնվող գազայնացման հարակից հարվածում, Գոռ Համբարձումյանի ներկայությամբ Թաթուլ Գևորգյանն իրեն պատկանող «Հյունդայի Սոնատա» մակնիշի 97 GG 100 հաշվառման համարանիշի ավտոմեքենայում անձամբ Վիգեն Գրիգորյանին տվել է խոշոր չափերով՝ 957.560 ՀՀ դրամին համարժեք 2.000 ԱՄՆ դոլար գումարի տեսքով ապօրինի վարձավարություն: (...):»¹:

7. Առաջին ատյանի դատարանի 2024 թվականի մարտի 1-ի որոշման համաձայն՝ «(...) Դատարանն փաստում է, որ սույն գործով Թաթուլ Գևորգյանի նկատմամբ իրականացվող քրեական հետապնդումը դադարեցնելու հարցը լուծելիս ՀՀ քրեական օրենսգրքն անձի վիճակը բարելավում է, իսկ ենթադրյալ արարքի կատարման պահին գործող ՀՀ քրեական օրենսգրքով սահմանված է, որ նմանատիպ նորմերը ևս ունեն հետադարձ ուժ, ուստի այն ունի հետադարձ ուժ և դրա՝ անձի վիճակը բարելավող դրույթները տարածվում են մինչև դրա ուժի մեջ մտնելը ենթադրաբար հանցանք կատարած Թաթուլ Գևորգյանի նկատմամբ:

¹ Տե՛ս նյութեր, հատոր 1-ին, թերթեր 23-24:

Տվյալ դեպքում տեղի է ունեցել նյութական օրենսդրության փոփոխություն, որը կիրառելի է սույն փաստական հանգամանքների նկատմամբ:

Այսպես՝ 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգիրքը մեղսագրվող արարքի խոշոր չափ էր համարում հանցագործության պահին սահմանված նվազագույն աշխատավարձի երկուհարյուրապարիկից հազարապարիկը չգերազանցող գումարը (արժեքը), իսկ առանձնապես խոշոր չափ՝ հանցագործության պահին սահմանված նվազագույն աշխատավարձի հազարապարիկը գերազանցող գումարը (արժեքը):

2022 թվականի հուլիսի 1-ին ուժի մեջ մտած ՀՀ քրեական օրենսգրքի (այսուհետ նաև՝ ՀՀ քրեական օրենսգիրք) 3-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 17-րդ կետի համաձայն՝ հափշտակության, պարճառած գույքային վնասի կամ հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված կամ սրացված գույքի կամ օգուտի չափերը՝ սույն օրենսգրքում հափշտակված գույքի, պարճառված գույքային վնասի, հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված կամ սրացված գույքի կամ օգուտի մանր չափ է համարվում 500.000 Հայաստանի Հանրապետության դրամը չգերազանցող գումարը (արժեքը), խոշոր չափ է համարվում 5 միլիոն Հայաստանի Հանրապետության դրամը չգերազանցող գումարը (արժեքը), առանձնապես խոշոր չափ է համարվում 5 միլիոն Հայաստանի Հանրապետության դրամը գերազանցող գումարը (արժեքը), բացառությամբ սույն օրենսգրքի Հարուկ մասով նախատեսված դեպքերի:

Տվյալ դեպքում Թաթուլ Գևորգյանին առաջադրվել է մեղադրանք 2.000 ԱՄՆ դոլարին համարժեք 957.560 ՀՀ դրամ ապօրինի վարձավարություն տալու համար, որը ենթադրաբար կատարվել է ՀՀ քրեական նախկին օրենսգրքի գործողության ժամանակ և համապատասխանել է խոշոր չափերով ապօրինի վարձավարություն տալուն:

Իրականացված օրենսդրական փոփոխությունների արդյունքում ՀՀ քրեական նոր օրենսգիրքը, ի տարբերություն կաշառք կամ ապօրինի վարձավարություն սրանալու չափերի, չի սահմանում դրանց տալու չափեր, քանի որ քրեական օրենսդրության մեջ նկարագրված են միայն հափշտակված գույքի, պարճառված գույքային վնասի, հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված կամ

սրացված գույքի կամ օգուտի չափերը, այլ ոչ թե դրանք տալու, փոխանցելու, հանձնելու, հերկարար՝ բացակայում է այն որակյալ դարձնող հանգամանքը և անձի արարքը ենթակա է վերատրակման ՀՀ քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասով:

Այլ կերպ ասած՝ գործող ՀՀ քրեական օրենսգրքի պայմաններում անկախ փոխանցված կամ տրված գումարի չափից, անձին չի կարող մեղադրանք առաջադրվել համապատասխան հոդվածի այն ծանրացնող կամ առավել ծանրացնող հանգամանքներով, որոնք կապված են չափերի հետ՝ խոշոր կամ առանձնապես խոշոր չափերով կատարված, քանի որ օրենսգիրքն այդ չափերը չի սահմանել, դրանց վերաբերյալ դրույթ չի նախատեսել, ուստի այլ ծանրացնող հանգամանքների բացակայության դեպքում, յուրաքանչյուր պարագայում ապօրինի վարձարքություն տալը պետք է որակվի որպես հասարակ հանցակազմով կատարված:

Սույն դեպքում, նկատի ունենալով, որ Թաթուլ Գևորգյանին առաջադրված մեղադրանքը որակյալ դարձնող հանգամանք բացառապես հանդիսացել է գումարի չափը, որը ինչպես արդեն իսկ նշվել է ՀՀ քրեական օրենսգրքով որոշակիացված և նախատեսված չէ, որպես պարիժը մեղմացնող օրենք պետք է տալ հետադարձ ուժ և արձանագրել, որ վերջինի կատարած արարքը համապատասխանում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասին:

Ուստի տեղի է ունեցել անձի վիճակը բարելավվող օրենսդրական փոփոխություն և վերջինի ենթադրարար կատարած արարքի իրավական գնահատականը որոշելիս կիրառելի է ոչ թե արարքի կատարման պահին գործող, այսինքն՝ 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգիրքը, այլ 2021 թվականի մայիսի 25-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգիրքը:

Հերկարար՝ Թաթուլ Գևորգյանին մեղաազրվող արարքը համապատասխանում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասին, որն ըստ բնույթի և հանրության համար վրանգավորության աստիճանի՝ դասվում է ոչ մեծ ծանրության հանցագործությունների շարքին:

Ելնելով վերոգրյալից՝ Դատարանը գրնում է, որ Թաթուլ Գևորգյանին մեղաազրվող 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի 312.2-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված արարքը համապատասխանում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասին:

Անդրադառնալով հանրային մեղադրողի այն դիրքորոշմանը, որ որպես ապօրինի վարձարարություն փախու խոշոր և առանձնապես խոշոր չափ պեղք է հիմք ընդունել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի 1-ին մասի 17-րդ կետով սահմանված չափերը, քանի որ դա բխում է քրեական օրենսգրքի նպատակից, ապա Դատարանը, ինչպես 2023 թվականի դեկտեմբերի 22-ին Տիգրան Գասպարյանի, 2024 թվականի հունվարի 26-ին Միհրդատ Մաթևոսյանի և Գագիկ Պողոսյանի վերաբերյալ կայացված որոշումներով, այնպես էլ ներկայում գրնում է, որ նմանարիպ մեկնաբանումն ուղղակիորեն կհակասի ՀՀ քրեական օրենսգրքի սկզբունքներին:

Դատարանի դիրքորոշումը պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ արարքի կատարման պահին գործող՝ 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքը սահմանում էր ինպերատիվ արգելք՝ քրեական օրենքն անսլոգիայով կիրառելու հարցում, մասնավորապես՝ նույն օրենսգրքի 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ քրեական օրենքն անսլոգիայով կիրառելն արգելվում է:

Միաժամանակ, ՀՀ քրեական օրենսգրքի 4-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ մասերի համաձայն՝ քրեական օրենքի Հայրուկ մասի նորմերն անսլոգիայով կիրառելն արգելվում է:

Քրեական օրենքի Ընդհանուր մասի նորմերը կարող են անսլոգիայով կիրառվել, եթե դա չի վարթարացնում անձի վիճակը:

Չնայած այն հանգամանքին, որ հանրային մեղադրողի նշած չափերը նախատեսված են ՀՀ քրեական օրենսգրքի ընդհանուր մասում, սակայն դրանց կիրառումը վարթարացնում է անձի վիճակը, քանի որ այդ չափերը հիմք ընդունելու պայմաններում, այն դեպքում, երբ դրանք նախատեսված չեն փախու, հանձնելու, փոխանցելու համար, անձի համար կնախատեսեն ավելի խիստ

պատասխանատվություն, ուսրի անսլոգիսյի կիրսունսմսր անձի վիճակն հնքնրսրհնքյան կվսրթսրսցվի:

Հսզվի սոնելոլ վերոգրյալը՝ Դսրսրսնը գրնում է, որ հսնրսյին մեղսդրոդի դիրքորոշումն անընդունելի է և չի բիում ՀՀ քրեակսն օրենսգրքի դրոյթներից, սվելին՝ հսկսսում է դրսնց:

ՀՀ քրեակսն օրենսգրքի 83–րդ հոդվսծի 1–ին մսսի 1–ին կերի հսմսձսյն՝ անձն սզսրվում է քրեակսն պսրսսիսնսրվոթյունից, եթե ոչ մեծ ծսնրոթյան հսնցսնքն սվսրվելուն հսշորդոդ օրվսնից անցել է 5 րսրի, իսկ 2003 թվսկսնի սսրիլի 18–ին ընդունվսծ ՀՀ քրեակսն օրենսգրքի 75–րդ հոդվսծի 1–ին մսսի 1–ին կերի հսմսձսյն՝ անձն սզսրվում է քրեակսն պսրսսիսնսրվոթյունից, եթե ոչ մեծ ծսնրոթյան հսնցսնքն սվսրվսծ հսմսրելո օրվսնից անցել են 2 րսրի:

Վերոգրյալի արդյունքում Դսրսրսնը գսլիս է սյն եզրսհսնգմսն, որ վսդեմոթյան ժսմկերի մսսոլ կսրսրվսծ օրենսդրսկսն փոփոխոթյունները կիրսուելի չեն Թսթոլ Գևորգյսնի նկսրմսմք, քսնի որ սյդ փոփոխոթյունը չի բսրելվսվում, սվելին՝ վսրթսրսցնում է անձի իրսվսկսն վիճսկը:

Դսրսրսնի դիրքորոշումը պսյմսնսվորվսծ է սյն հսնգսմսնքոլ, որ կսրսրվսծ օրենսդրսկսն փոփոխոթյունները՝ վսդեմոթյան ժսմկերների հսզվսրկմսն տեսսնկյունից, վսրթսրսցնում են անձի վիճսկը, քսնի որ արսրքի կսրսրմսն պսհին գործոդ, սյսինքն՝ 2003 թվսկսնի սսրիլի 18–ին ընդունվսծ ՀՀ քրեակսն օրենսգրքոլ, անձն սզսրվում է քրեակսն պսրսսիսնսրվոթյունից, եթե ոչ մեծ ծսնրոթյան հսնցսնքն սվսրվսծ հսմսրելո օրվսնից անցել է 2 րսրի, իսկ նոր օրենսդրսկսն փոփոխոթյունների արդյունքում նշվսծ ժսմկերն սվելսցվել՝ իսրսցվել է՝ դսոնսլոլ 5 րսրի:

Թսթոլ Գևորգյսնն իրեն մեղսսգրվոդ արսրքը ենթսդրսբսր կսրսրել է 2022 թվսկսնի փերվսրի 23–ին և սյդ ժսմսնսկ գործոդ օրենքն է հսնդիսսցել 2003 թվսկսնի սսրիլի 18–ին ընդունվսծ ՀՀ քրեակսն օրենսգիրքը, որից հերո՝ 2022 թվսկսնի հոլիսի 1–ին ուծի մեջ է մերել նոր ՀՀ քրեակսն օրենսգիրքը:

Հսզվի սոնելոլ սյն, որ արսրքի հսնցսվորոթյունը և պսրժելիոթյունը որոշվում են դս կսրսրելո ժսմսնսկ գործոդ օրենքոլ, իսկ հերսդրսթյան կսնոններոլ նոր օրենսգիրքը կսրոդ է կիրսովել միսյն սյն դեպքում, երբ արսրքի

հանցավորությունը վերացնում է, պատիժը մեղմացնում կամ հանցանք կատարած անձի վիճակն այլ կերպ բարելավվում է և նկատի ունենալով, որ Կրկնական պարագայում նոր օրենսդրությունը ոչ միայն անձի վիճակը չի բարելավվում, այլ ընդհակառակը՝ վարթարացնում է, ուստի Թաթուլ Գևորգյանի նկատմամբ վաղեմության ժամկետների հաշվարկման փաստականից կիրառելի է արարքը կատարելու պահին գործող՝ 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքը:

Դատարանը, հաշվի առնելով, որ բացակայում են վաղեմության ժամկետի կասեցման, ընդհարման հիմքերը և նկատի ունենալով, որ մեղադրյալ Թաթուլ Գևորգյանին մեղաազրվող ոչ մեծ ծանրության հանցանքն ավարտված համարելու օրվանից (ենթադրաբար կատարվել է 2022 թվականի փետրվարի 23-ին) անցել է 2 փարի, գրնում է, որ թիվ ՀԿԴ/0121/01/22 քրեական գործով Թաթուլ Գևորգյանի նկատմամբ 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի 312.2-րդ հոդվածի 2-րդ մասով (համապատասխանում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասին) իրականացվող քրեական հետապնդումը պետք է դադարեցնել՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 12-րդ հոդվածի 1-ին մասի 12-րդ կետով՝ վաղեմության ժամկետներն անցնելու հիմքով:

Ինչ վերաբերում է հնարավոր այն մեկնաբանմանը, որ վաղեմության ժամկետները պետք է հաշվել նոր ՀՀ քրեական օրենսգրքով և այն ոչ մեծ ծանրության հանցանքի համար անցած կհամարվի հանցանքը կատարելուց 5 փարի անց, սպա Դատարանը համակարծիք չէ այդ պնդմանը, քանի որ մասնակիորեն բարելավող և մասնակիորեն վարթարացնող օրենքը հետադարձ ուժ ունի միայն բարելավող մասով:

Ավելին՝ հարկ է նկատել այն հանգամանքը, որ հետադարձ ուժ է Կրկնական բացառապես նոր օրենսգրքով նախատեսված պարժին, այսինքն՝ համարվում է, որ ենթադրաբար կատարված հանցանքների համար նախատեսված առավել խիստ պատիժը հանդիսանում է 2 փարի ժամկետով ազատազրկումը, իսկ մյուս բոլոր հարցերը շարունակվում են լուծվել արարքի կատարման պահին գործող օրենքով, ինչպես որ սահմանված է ՀՀ քրեական օրենսգրքով:

Այլ կերպ ասած՝ Դատարանը գտնում է, որ անձի նկատմամբ կիրառվում է բացառապես իր կողմից կատարված արարքի պահին գործող օրենքը՝ իր բոլոր կարգավորումներով հանդերձ: Միաժամանակ նոր օրենսդրությանը հետադարձ ուժ է տրվում ոչ թե ամբողջությամբ, այլ յուրաքանչյուր դրույթ առանձին-առանձին: Եվ այն դրույթը, որը բարելավում է անձի վիճակը, այդ մասով կիրառվում է նոր օրենսդրությունը, իսկ այն դրույթները, որոնք արարքի կատարման պահին գործող օրենքի համեմատ ավելի վատթարացնում են անձի վիճակը կամ ըստ էության որևէ փոփոխության չեն ենթարկվում, սպա դրանց հետադարձ ուժ չի տրվում, և բացի բարելավող դրույթից, մյուս բոլոր հարցերը շարունակվում են լուծվել արարքի կատարման պահին գործող օրենքով:

Տվյալ դեպքում վաղեմության ժամկետը ոչ մեծ ծանրության հանցագործության համար 5 տարի սահմանելը հանդիսանում է անձի վիճակն այլ կերպ վատթարացնող և չի կարող կիրառելի համարվել մինչ այդ նորմն ուժի մեջ մտնելը հանցանք կատարած անձի նկատմամբ:

Դատարանի դիրքորոշումը բխում է ինչպես ենթադրյալ հանցանքները կատարելու պահին գործող ՀՀ քրեական օրենսգրքի այն նորմից, որ հետադարձ ուժ ունի նաև հանցանք կատարած անձի վիճակն այլ կերպ բարելավող օրենքը, այնպես էլ 2022 թվականի հուլիսի 1-ից գործող ՀՀ քրեական օրենսգրքի 8-րդ հոդվածի 1-ին մասից, որով սահմանված է նաև, որ արարքի քրեաիրավական այլ հետևանքները (ինչպիսին հանդիսանում է վաղեմության ժամկետն անցնելու հիմքով քրեական պարասխանավորությունից ազատելու հարցը) որոշվում են դա կատարելու ժամանակ գործող քրեական օրենքով:

Այսպես՝ արարքի կատարման ժամանակ ոչ մեծ ծանրության հանցագործության համար որպես վաղեմության ժամկետ սահմանված է եղել 2 տարի, իսկ ներկայում գործող ՀՀ քրեական օրենսգրքը այդ ժամկետը սահմանում է 5 տարի, որը նախ այլ կերպ վատթարացնում է անձի իրավական վիճակը և չի կարող կիրառվել մինչ այդ օրենքն ընդունվելը հանցանք կատարած անձի նկատմամբ, սպա նաև՝ որպես այլ քրեաիրավական հետևանք՝ ենթակա է կիրառման արարքի կատարման պահին գործող օրենքը, որը ինչպես արդեն իսկ նշվել է վաղեմության ժամկետ սահմանել է 2 տարի:

Այլ խոսքով՝ ինչպես նախկին, այլպես էլ գործող ՀՀ քրեական օրենսգրքերով սահմանված է, որ այլ կերպ վարթարացնող օրենքը հետադարձ ուժ չունի, միաժամանակ գործող ՀՀ քրեական օրենսգիրքը նախատեսում է, որ այլ կերպ բարելավող օրենքը կարող է կիրառվել եթե նախատեսված է օրենքով, չնայած նրան, որ արարքը կատարելու պահին գործող օրենքով պարտադիր հետադարձ ուժ պետք է տրվեր նաև անձի վիճակն այլ կերպ բարելավող օրենքին, ինչը վկայում է, որ նոր օրենքը վարթարացնում է անձի վիճակը և վաղեմության ժամկետի հաշվարկման տեսանկյունից (ժամկետն ավելացել է) չի կարող հետադարձ ուժ ունենալ, առավել ևս այն դեպքում, երբ ներկայում գործող օրենսգրքով հարակ սահմանված է, որ արարքի հանցավորությունը, պարժեղությունը և քրեաիրավական այլ հետևանքները որոշվում են դա կատարելու ժամանակ գործող քրեական օրենքով, ինչը ևս մեկ անգամ վկայում է, որ վաղեմության ժամկետը, որպես քրեաիրավական այլ հետևանք, ենթակա է հաշվարկման այն կատարելու ժամանակ գործող օրենքով, եթե նոր օրենսգրքով անձի վիճակը չի բարելավվել:

Այսպիսով՝ Դատարանն արձանագրում է, որ քրեական հետապնդման վաղեմության ժամկետների հաշվարկը նոր օրենսդրությամբ հաշվարկելու պայմաններում հետադարձ ուժ կրթվի անձի վիճակն այլ կերպ վարթարացնող օրենքին:(...)»²:

8. Վերաքննիչ դատարանի 2024 թվականի ապրիլի 29-ի որոշման համաձայն՝ «(...) Վերաքննիչ դատարանը փաստում է, որ իրականացված օրենսդրական փոփոխությունների արդյունքում ՀՀ քրեական օրենսգիրքը, ի տարբերություն նախկին օրենսդրությամբ սահմանված կաշառք կամ ապօրինի վարձավորություն սրանալու չափերի, չի սահմանում դրանց տալու չափեր, քանի որ քրեական օրենսդրության մեջ նկարագրված են միայն համապատասխան գույքի, պատճառված գույքային վնասի, հանցավոր ճանապարհով, ձեռք բերված կամ սրացված գույքի կամ օգուրի չափերը, այլ ոչ թե դրանք տալու փոխանցելու, հանձնելու: Նման պայմաններում Վերաքննիչ դատարանն իր համաձայնությունն է հայտնում

² Տե՛ս նյութեր, հատոր 1-ին, թերթեր 128-142:

Առաջին արյանի դարարանի դարողություններին այն համարեքարում, որ սույն դեպքում բացակայում է հանցակազմը որակյալ դարձնող հանգամանքը և անձի արարքը ենթակա է վերաորակման (համապարասիսանեցման) ՀՀ քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասով:

Ինչ վերաբերում է բողոքի հեղինակի այն պնդումներին, որ հաիշտակության, պարճառած գույքային վնասի կամ հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված կամ սրացված գույքի կամ օգուրի չափերը հարակ սահմանվում են ՀՀ քրեական օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի 17-րդ կերով, ապա նման մորեցումը ոչ այլ ինչ է, քան քրեական օրենքի Հարուկ մասում անարգիայի կիրառում, ինչը քրեական իրավունքի տեսանկյունից անթույլարելի մորեցում է: Այսինքն՝ հոդվածի դիսպոզիցիան չի կոնկրեքացնում գումարի չափերը, որպիսի պայմաններում այն չի կարող հաշվարկվել օրենքում օգրագործվող հիմնական հասկացություններում տեղ գրած ձևակերպումների տարամեկնարանության լույսի ներքո: Այս մորեցումը խարիչում է քրեական իրավունքի հարուկ մասով սահմանված հանցակազմերի դիսպոզիցիաների կայունությունը և միարեսակ մեկնարանումը:

Ուարի, Վերաքննիչ դարարանն իր համաձայնությունն է հայրնում ՀՀ հակակոռուպցիոն դարարանի այն դիարարկմանը, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքի պայմաններում անկախ փոխանցված կամ տրված գումարի չափից, անձին չի կարող մեղադրանք առաջարկվել համապարասիսան հոդվածի այն ծանրացնող կամ առավել ծանրացնող հանգամանքներով, որոնք կապված են չափերի հերձ խոշոր կամ առանձնապես խոշոր չափերով կարարված, քանի որ օրենսգիրքն այդ չափերը չի սահմանել, դրանց վերաբերյալ դրույթ չի նախարեսել, ուարի այլ ծանրացնող հանգամանքների բացակայության դեպքում, յուրաքանչյուր պարագայում ապօրինի վարձարրություն տալը պերք է որակվի որպես հասարակ հանցակազմով կարարված: Հերևարար, այս հարցի շուրջ բողոքարերի պնդումներն իրավական առումով հիմնագուրկ են, իսկ ՀՀ հակակոռուպցիոն դարարանի եգրահանգումներն իրավաչափ և ընդունելի Վերաքննիչ դարարանի համար: Ինչ վերաբերում է Թարուկ Քնորգյանի նկարմամբ քրեական հերապնդումը դարարեցնելուն՝ վաղեմության ժամկերների անցման հիմքով,

սպա Վերաքննիչ դատարանը փաստում է, որ, հիրավի, վերջինին մեղսագրվող արարքը նոր քրեական օերնսդրության նորմերին համապատասխանեցնելու և ճիշտ քրեաիրավական որակում տալու արդյունքում ՀՀ հակակոռուպցիոն դատարանը հանգել է այն ողջամիտ եզրակացության, որ վերջինին մեղսագրվում է հանրորեն վրանգավոր արարքի կատարում՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասով:

Ինչպես արդեն նշվեց՝ անձի վիճակը վարթարացնող օրենքը հետադարձ ուժ չունի: Հարկ է նկատել, որ ՀՀ քրեական օրենսգիրքը ոչ մեծ ծանրության հանցանքների կատարման համար որպես վաղեմության ժամկետ է սահմանել՝ հանցանքն ավարտվելուն հաջորդող օրվանից անցած հինգ տարին, մինչդեռ Նախկին քրեական օրենսդրության պայմաններում այդ ժամկետն էր, հանցանքն ավարտվելուն հաջորդող օրվանից անցած երկու տարին: Ուստի, Վերաքննիչ դատարանն իր անհամաձայնությունն է հայտնում բողոքի հեղինակի այն պնդմանը, որ նման պայմաններում ՀՀ հակակոռուպցիոն դատարանն իրականացրել է հետադարձ ուժի կրկնակի կիրառում, քանի որ ՀՀ հակակոռուպցիոն դատարանը պարզապես արդարացիորեն վերատրակել է Թաթույ Գևորգյանին մեղսագրվող արարքը՝ դրան տալով ճիշտ իրավական գնահատական, իսկ վաղեմության ժամկետների անցման հիմքով վարույթի կարճումն իրականացվել է արդեն օրենքի ուժով, քանի որ Թաթույ Գևորգյանի հանցանքի կատարման պահը համարվում է 2022 թվականի փետրվարի 23-ը, իսկ նոր օրենքը վաղեմության ժամկետների հաշվարկի մասով խստացել է, որպիսի պայմաններում՝ անձի վիճակը վարթարացնող օրենքի հետադարձ ուժի կիրառման անթույլատրելիության իմպերատիվ պահանջով առաջնորդվելով՝ ՀՀ հակակոռուպցիոն դատարանը հանգել է արդարացի որոշման, որի կայացմամբ որևէ դատական սխալ թույլ չի տրվել:

Ինչ վերաբերում է բողոքարկի այն դիրքորոշմանը, որ հետադարձության կիրառմամբ պայմանավորված անձի արարքը դիտարկվել է որպես ոչ մեծ ծանրության հանցագործություն, սպա առաջին արյանի դատարանը կիրառելի է համարել ոչ մեծ ծանրության հանցագործությունների համար վաղեմության ժամկետի նախկին օրենսդրությամբ նախատեսված կարգավորումները՝ 2 տարի

ժամկետը, դրանով կրկնակի հեղադարձություն է կիրառել, Վերաքննիչ դատարանը հարկ է համարում փաստել, որ նման ձևակերպում կրկնակի հեղադարձության վերաբերյալ օրենսդրությունը չի նախատեսում, որևէ իրավական դրույթ, որը կբացատրի որևէ նորմի հեղադարձության կիրառման պայմաններում առաջնորդվել արարքի կատարման պահի դրությամբ գործող օրենսդրական կարգավորումներով, եթե դրանք ավելի բարենպաստ են անձի համար, քրեաիրավական օրենսդրությամբ առկա չէ: Հետևաբար, Վերաքննիչ դատարանի համար տեսանելի չէ, որ դրույթի վկայակոչմամբ, կամ որ կարգավորման ուժով է դատախազը ՀՀ հակակոռուպցիոն դատարանի որոշումը համարել ոչ իրավաչափ: Այլ կերպ, Վերաքննիչ դատարանի գնահատմամբ, բողոքաբերն իր դիրքորոշումը հիմնավորելու համար չի վկայակոչել համապատասխան իրավական դրույթները, որոնք հիմք ընդունելով, վերջինը գրել է, որ ՀՀ հակակոռուպցիոն դատարանը կիրառելի չի համարել դրանք և թույլ է տվել դատական սխալ, հետևաբար, Վերաքննիչ դատարանը վերոգրյալ մեկնաբանությունների համարեքսպում գտնում է, որ համապատասխան առաջին ասրյանի դատարանն իր որոշումն կայացնելիս առաջնորդվել է կիրառելի իրավական կարգավորումներով, ձևավորված իրավական դիրքորոշումներով, ուստի Վերաքննիչ դատարանը գտնում է, որ բացակայում է նշված որոշումը բեկանելու իրավական հիմքերը, իսկ բողոքաբերի բողոքը հիմնավոր չէ և ենթակա մերժման:(...)»³:

Վճռաբեկ դատարանի պատճառաբանությունները և եզրահանգումը.

9. Սույն գործով Վճռաբեկ դատարանի առջև բարձրացված *առաջին* իրավական հարցը հետևյալն է, իրավաչափ են արդյոք ստորադաս դատարանների հետևություններն առ այն, որ մեղադրյալ Թ.Գևորգյանին ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 312.2-րդ հոդվածի 2-րդ մասով մեղսագրվող արարքը համապատասխանում է ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասին:

³ Տե՛ս նյութեր, հատոր 3-րդ, թերթեր 14-35:

10. ՀՀ Սահմանադրության 72-րդ հոդվածի համաձայն՝ *«Ոչ ոք չի կարող դատապարտվել այնպիսի գործողության կամ անգործության համար, որը կատարման պահին հանցագործություն չի հանդիսացել: Չի կարող նշանակվել ավելի ծանր պատիժ, քան այն, որը ենթակա էր կիրառման հանցանք կատարելու պահին: Արարքի պատժելիությունը վերացնող կամ պատիժը մեղմացնող օրենքն ունի հետադարձ ուժ»:*

«Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 7-րդ հոդվածի համաձայն՝

«Ոչ ոք չպետք է մեղավոր ճանաչվի որևէ գործողության կամ անգործության համար, որը կատարման պահին գործող ներպետական կամ միջազգային իրավունքի համաձայն, հանցագործություն չի համարվել: (...):»:

ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 4-րդ հոդվածի համաձայն՝

«1. Ոչ ոք չի կարող ենթարկվել քրեական պատասխանատվության այն արարքի համար, որը կատարման պահին հանցանք չի համարվել:

2. Քրեական օրենքի Հայրուկ մասի նորմերն անսպողախոյով կիրառելն արգելվում է:

3. Քրեական օրենքի Ընդհանուր մասի նորմերը կարող են անսպողախոյով կիրառվել, եթե դա չի վարթարացնում անձի վիճակը»:

10.1 Մեջբերված նորմերը Վճռաբեկ դատարանը բազմիցս վերլուծության է ենթարկել իր նախադեպային որոշումների շրջանակներում՝ ընդգծելով, որ *«չկա հանցագործություն և պատիժ, եթե այն սահմանված չէ օրենքով» (nullum crimen, nulla poena sine lege)* կանոնը համընդհանուր ճանաչում ստացած հիմնարար սկզբունք է և իրավունքի գերակայության կարևորագույն տարր, որը բացարձակ նշանակություն ունի մարդու իրավունքների պաշտպանության համակարգում, հետևաբար նշված սկզբունքից որևէ շեղում անթույլատրելի է: Արարքի հանցավորությունն ու պատժելիությունը պետք է նախատեսված լինեն **իրավական որոշակիության չափանիշին բավարարող օրենքով**, ինչը ենթադրում է, որ անձը համապատասխան դրույթի տառացի ընկալումից և, անհրաժեշտության դեպքում, դրա կապակցությամբ դատարանների տված մեկնաբանությունից պետք է հասկանա, թե որ գործողությունների և անգործության համար է քրեական

պատասխանատվություն նախատեսվում և ինչ պատիժ կնշանակվի այդ գործողությունների կատարման և/կամ անգործության համար⁴:

Անդրադառնալով դատական մեկնաբանության սահմաններին և օրենսդրական բացի հաղթահարման հիմնախնդրին՝ Վճռաբեկ դատարանն ընդգծել է, որ օրենքի՝ իրավական որոշակիության չափանիշին բավարարելն առաջին հերթին օրենսդրական կարգավորման խնդիր է, իսկ *դատական մեկնաբանումը լրացնող դերակատարություն ունի*: ՀՀ քրեական օրենսգրքի որևէ նորմում առկա *օրենսդրական բացը չի կարող վերացվել, հաղթահարվել կամ լրացվել դատական մեկնաբանման միջոցով, քանի որ օրինականության սկզբունքի անբակտերի տարրն է քրեական օրենքը տարածական մեկնաբանելու և անսպորտաբար կիրառելու արգելքը*:

Վերոնշյալի համատեքստում Վճռաբեկ դատարանը նշել է, որ եթե հանցակազմի պարտադիր հատկանիշը սահմանող հասկացության բովանդակության *բացահայտումը կախված չէ գործի կոնկրետ հանգամանքներից, կարող է սահմանվել դրանցից վերացարկված, սակայն սահմանված չէ օրենքով, դատարանը, չունենալով գնահատման օբյեկտիվ չափանիշներ, զրկված է դրանք մեկնաբանելու հնարավորությունից*: «Խոշոր չափ» և «առանձնապես խոշոր չափ» հասկացություններն ինքնին ենթադրում են չափելի երևույթներ: Դրանք, օգտագործվելով քանակի, կշռի կամ արժեքի հատկանիշներով օժտված առարկաները բնութագրելիս, պայմանավորված չեն գործի կոնկրետ հանգամանքներով և օբյեկտիվորեն կարող են սահմանվել (և սահմանվում են) դրանցից վերացարկված: Այսպես, ՀՀ քրեական օրենսգրքի հատուկ մասի մի շարք նորմերում օգտագործվելով «խոշոր չափ» և/ կամ «առանձնապես խոշոր չափ» եզրույթները՝ օրենսդիրը միաժամանակ հստակ սահմանել է, թե կոնկրետ առարկայի որ չափն է համարվում խոշոր, որը՝ առանձնապես խոշոր: Հակառակ դեպքում իրավակիրառ մարմնի կողմից քննարկվող հասկացությունների կիրառումը կհանգեցնի կամայական մեղադրման, դատապարտման և պատժման,

⁴ Տե՛ս, *mutatis mutandis*, Վճռաբեկ դատարանի՝ Վարուժան Ավետիսյանի գործով 2011 թվականի հոկտեմբերի 20-ի թիվ ՍԳ3/0013/01/11, Դավիթ Միմիդյանի գործով 2014 թվականի դեկտեմբերի 16-ի թիվ ԵԷԳ/0122/01/13, Վարդան Ղազարյանի գործով 2015 թվականի փետրվարի 27-ի թիվ ԱՎԳ/0002/01/14 որոշումները:

քանի որ գործի հանգամանքներով պայմանավորված չլինելու դեպքում բացակայում են իրավակիրատ մարմնի, այդ թվում՝ դատարանի կողմից այդ հասկացությունների բովանդակությունը որոշելու օբյեկտիվ չափանիշները⁵:

11. ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի համաձայն՝

«1. Սույն օրենսգրքում օգտագործվում են հետևյալ հասկացությունները.

(...)

17) *հափշտակության, պատճառած գույքային վնասի կամ հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված կամ սրացված գույքի կամ օգուրի չափերը՝ սույն օրենսգրքում հափշտակված գույքի, պատճառված գույքային վնասի, հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված կամ սրացված գույքի կամ օգուրի մասը չափ է համարվում 500.000 Հայաստանի Հանրապետության դրամը չգերազանցող գումարը (արժեքը), խոշոր չափ է համարվում 5 միլիոն Հայաստանի Հանրապետության դրամը չգերազանցող գումարը (արժեքը), առանձնապես խոշոր չափ է համարվում 5 միլիոն Հայաստանի Հանրապետության դրամը գերազանցող գումարը (արժեքը), բացառությամբ սույն օրենսգրքի Հատուկ մասով նախատեսված դեպքերի. (...)*»:

ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի համաձայն՝

«Պաշտոնատար անձի նկատմամբ ունեցած ազդեցությունն օգտագործելու նպատակով ապօրինի վարձատրություն փայլ՝ պաշտոնատար անձի նկատմամբ իրական կամ ենթադրյալ ազդեցություն ունեցող անձին կամ նրա մարնանշած անձին, այդ ազդեցությունն օգտագործելու նպատակով անձամբ կամ միջնորդի միջոցով նրա կամ այլ անձի համար գույք, ներառյալ դրամական միջոց, արժեթուղթ, վճարային այլ գործիք, գույքի նկատմամբ իրավունք, ծառայություն կամ որևէ այլ առավելություն առաջարկելը, խոստանալը կամ տրամադրելը՝ վարձատրություն փոխող կամ նրա մարնանշած անձի օգտին պաշտոնատար անձի կողմից իր իշխանական կամ ծառայողական լիազորությունների կամ դրանցով պայմանավորված ազդեցությունն օգտագործելով գործողություն կատարելու կամ չկատարելու համար՝

⁵ Տե՛ս Վճռաբեկ դատարանի՝ Դավիթ Միմիդյանի գործով 2014 թվականի դեկտեմբերի 16-ին կայացված թիվ ԵԷԴ/0122/01/13 որոշումը:

(...)

2. Սույն հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված արարքը, որը կատարվել է՝

(...)

2) խոշոր չափերով կամ՝

(...)»:

12. Ի տարբերություն ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի՝ ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքով հափշտակության, պատճառված գույքային վնասի կամ հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված կամ ստացված գույքի կամ օգուտի չափերը սահմանվում են ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 3-րդ հոդվածով՝ օրենսգրքում օգտագործվող հիմնական հասկացությունների ներքո: Վերոնշյալ չափերը ընդհանուր են ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի հատուկ մասով սահմանված բոլոր այն հանցակազմերի համար, որոնցում հանցագործության չափերը նախատեսված են որպես հանցակազմի պարտադիր հատկանիշ կամ հանցակազմը որակյալ կամ առավել որակյալ դարձնող հանգամանք, եթե կոնկրետ հանցակազմի շրջանակում այլ չափ սահմանված չէ (օրինակ՝ ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի հոդվածներ 267-ը, 282-ը, 290-ը և այլն):

12.1. Վճռաբեկ դատարանը, *Սարգիս Գրիգորյանի* վերաբերյալ գործով որոշմամբ անդրադառնալով գործող քրեական օրենսգրքում կաշառք տալու հանցակազմի որպես ծանրացնող և առավել ծանրացնող հանգամանք նախատեսված խոշոր և առանձնապես խոշոր չափերով կատարված արարքին քրեաիրավական գնահատական տալու հարցին, արձանագրել է, որ «խոշոր» և «առանձնապես խոշոր» չափ հասկացությունների պարագայում գործ ունենք չափելի երևույթների հետ, ուստի օրենսդիրը կա՛մ ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի շրջանակներում՝ ընդհանուր հասկացությունների ներքո, կա՛մ ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 436-րդ հոդվածով պետք է հստակ սահմաներ, թե կաշառք տալու հանցակազմի պարագայում որ չափն է համարվում խոշոր, որը՝ առանձնապես խոշոր, մինչդեռ ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի 17-րդ կետում խոսքը գնում է միայն հափշտակության, պատճառված գույքային վնասի, հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված կամ ստացված գույքի կամ օգուտի չափերի մասին, իսկ

կաշառք տալու դեպքում կաշառքի առարկայի չափերը չեն կարող նույնացվել դրանցից որևէ մեկի հետ:

Անդրադառնալով հնարավոր այն մեկնաբանությանը, որ կաշառք տալու չափերը կարող են դիտարկվել հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված կամ ստացված գույքի կամ օգուտի ներքո՝ Վճռաբեկ դատարանը փաստել է, որ նման մեկնաբանումը կլինի խիստ տարածական և չի համապատասխանի օրենքի որոշակիության չափանիշներին, քանի որ վերոնշյալ դեպքում խոսքը գնում է գույքը կամ օգուտը հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերելու կամ ստանալու, այլ ոչ թե տալու մասին: Ուստի Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 436-րդ հոդվածի իմաստով «խոշոր չափ» և «առանձնապես խոշոր չափ» հասկացություններն օրենսդրորեն բացահայտված չեն, և առկա է օրենսդրական բաց, ինչը որևէ պարագայում չի կարող լրացվել կամ հաղթահարվել դատական մեկնաբանության միջոցով⁶:

12.2. Վճռաբեկ դատարանը, նախորդ կետում վկայակոչված իրավական դիրքորոշումների լույսի ներքո, *Միհրդասր Մաթևոսյանի* վերաբերյալ գործով որոշմամբ անդրադառնալով ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածով նախատեսված արարքի՝ «խոշոր» և «առանձնապես խոշոր» չափերով կատարելու որակյալ հատկանիշներին, արձանագրել է, որ օրենսդրի կողմից ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածով նախատեսված հանցակազմի առարկայի խոշոր ու առանձնապես խոշոր չափերը չեն բացահայտվել, և որ տվյալ դեպքում առկա է օրենսդրական բաց, ինչը որևէ պարագայում չի կարող լրացվել կամ հաղթահարվել դատական մեկնաբանության միջոցով, քանզի դատական մեկնաբանման շրջանակները խստորեն սահմանափակված են օրինականության սկզբունքով, իսկ օրինականության սկզբունքի անքակտելի տարրն է քրեական օրենքը տարածական մեկնաբանելու և անալոգիայով կիրառելու արգելքը⁷:

13. Սույն գործի նյութերի ուսումնասիրությունից հետևում է, որ՝

⁶ Տե՛ս Վճռաբեկ դատարանի՝ *Սարգիս Գրիգորյանի* գործով 2024 թվականի հուլիսի 26-ի թիվ ՀԿԴ/0054/01/22 որոշման 11.1-12-րդ կետերը:

⁷ Տե՛ս Վճռաբեկ դատարանի՝ *Միհրդասր Մաթևոսյանի* գործով 2024 թվականի օգոստոսի 26-ի թիվ ՀԿԴ/0121/01/22 որոշման 14-րդ կետը:

- Թ.Գևորգյանին ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 312.2-րդ հոդվածի 2-րդ մասով մեղադրանք է առաջադրվել այն արարքի համար, որ նա 2022 թվականի փետրվարի 23-ին Գոռ Համբարձումյանի օժանդակությամբ ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նախարարության բարձրաստիճան պաշտոնատար անձի հետ մտերիմ հարաբերությունների մեջ գտնվող Վիգեն Գրիգորյանին՝ վերջինիս իրական կամ ենթադրյալ ազդեցությունն օգտագործելու համար տվել է 957.560 ՀՀ դրամին համարժեք 2.000 ԱՄՆ դոլար գումարի չափերով ապօրինի վարձատրություն⁸,

- Առաջին ատյանի դատարանը փաստել է, որ ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածով ապօրինի վարձատրություն տալու հանցակազմի խոշոր և առանձնապես խոշոր չափերը սահմանված չեն, հետևաբար ապօրինի վարձատրություն տալու ցանկացած դեպքում, անկախ վարձատրության առարկայի չափից, հանցակազմը որակյալ դարձնող մյուս պայմանների բացակայության պայմաններում արարքը պետք է որակվի որպես հասարակ հանցակազմով կատարված: Արդյունքում՝ Առաջին ատյանի դատարանն արձանագրել է, որ մեղադրյալ Թ.Գևորգյանին մեղսագրված՝ ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 312.2-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված հանցանքը համապատասխանում է ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասին⁹,

- Վերաքննիչ դատարանն արձանագրել է, որ Առաջին ատյանի դատարանն իրավացիորեն փաստել է, որ մեղադրյալ Թ.Գևորգյանին մեղսագրված՝ ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 312.2-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված հանցավոր արարքը ենթակա է վերաորակման ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասով¹⁰:

14. Սույն որոշման նախորդ կետում վկայակոչված փաստերը գնահատելով սույն որոշման 10-12.2-րդ կետերում մեջբերված նորմերի և իրավական դիրքորոշումների լույսի ներքո՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ կետը չի

⁸ Տե՛ս սույն որոշման 6-րդ կետը:

⁹ Տե՛ս սույն որոշման 7-րդ կետը:

¹⁰ Տե՛ս սույն որոշման 8-րդ կետը:

համապատասխանում իրավական որոշակիության սկզբունքին, բավարար չափով կանխատեսելի չէ, ուստի չի կարող անձին դատապարտելու հիմք լինել:

Վերոգրյալի հաշվառմամբ Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ ստորադաս դատարանների հետևություններն առ այն, որ ամբաստանյալ Թ.Գևորգյանին ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 312.2-րդ հոդվածի 2-րդ մասով մեղսագրվող արարքը համապատասխանում է ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասին, իրավաչափ են:

Անդրադառնալով բողոքաբերի այն փաստարկներին, որ «*[Ս]իրորադաս դատարանները սխալ են մեկնաբանել ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի 1-ին մասի 17-րդ կետի կարգավորումները՝ անտեսելով քննարկվող նորմը դրա ընդունող մարմնի կողմից հետապնդվող նպատակի համարեքսպում մեկնաբանելու պահանջը*», Վճռաբեկ դատարանը հարկ է համարում ընդգծել, որ օրինականության սկզբունքը և «չկա հանցագործություն և պատիժ, եթե այն սահմանված չէ օրենքով» կանոնը պահանջում են, որ հանցավոր համարվող արարքները սահմանվեն բացառապես օրենքով և նկարագրվեն իրավական որոշակիության չափանիշին բավարարող եղանակով՝ բացառելով դրանց շատ լայն և տարածական մեկնաբանումը: Վերոնշյալը սահմանադրորեն և միջազգային կոնվենցիաներով ամրագրված հիմնարար սկզբունք է և բացարձակ նշանակություն ունի մարդու իրավունքների պաշտպանության համակարգում, որից որևէ շեղում և բացառություն նախատեսված չէ՝ նույնիսկ պատերազմի կամ ազգի կյանքին սպառնացող այլ արտակարգ դրության ժամանակ¹¹: Հետևաբար, եթե քրեաիրավական նորմը չի բավարարում «օրենքին» ներկայացվող որակական չափանիշներին, այն չի կարող դրվել անձի դատապարտման հիմքում, որքան էլ որ կատարված արարքը լինի վտանգավոր և, ընդհանուր առմամբ, բխի օրենսդրի նպատակներից:

15. Սույն գործով Վճռաբեկ դատարանի առջև բարձրացված *երկրորդ* իրավական հարցը հետևյալն է. իրավաչափ են արդյոք ստորադաս դատարանների

¹¹ Տե՛ս Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի՝ *C.R. v. THE UNITED KINGDOM* գործով 1995 թվականի նոյեմբերի 22-ի վճիռը, գանգատ թիվ 20190/92, §32, *S.W. v. THE UNITED KINGDOM* գործով 1995 թվականի նոյեմբերի 22-ի վճիռը, գանգատ թիվ 20166/92, §34:

հետևությունները՝ Թ.Գևորգյանի նկատմամբ հարուցված քրեական հետապնդումը քրեական պատասխանատվության ենթարկելու վաղեմության ժամկետն անցած լինելու հիմքով դադարեցնելու վերաբերյալ:

16. ՀՀ Սահմանադրության 72-րդ հոդվածի համաձայն՝ «Ոչ ոք չի կարող դատապարտվել այնպիսի գործողության կամ անգործության համար, որը կատարման պահին հանցագործություն չի հանդիսացել: Չի կարող նշանակվել ավելի ծանր պարիժ, քան այն, որը ենթակա էր կիրառման հանցանք կատարելու պահին: Արարքի պարժեղությունը վերացնող կամ պարիժը մեղմացնող օրենքն ունի հետադարձ ուժ»:

ՀՀ Սահմանադրության 73-րդ հոդվածի համաձայն՝ «1. Անձի իրավական վիճակը վարթարացնող օրենքները և այլ իրավական ակտերը հետադարձ ուժ չունեն:

2. Անձի իրավական վիճակը բարելավող օրենքները և այլ իրավական ակտերը հետադարձ ուժ ունեն, եթե դա նախատեսված է այդ ակտերով»:

ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 9-րդ հոդվածի համաձայն՝ «1. Արարքի հանցավորությունը սահմանող, պարիժը խստացնող կամ հանցանք կամ քրեական օրենսդրությամբ նախատեսված արարք կատարած անձի վիճակն այլ կերպ վարթարացնող օրենսդրությունը հետադարձ ուժ չունի:

2. Արարքի հանցավորությունը լրիվ կամ մասնակիորեն վերացնող կամ պարիժը մեղմացնող օրենսդրությունն ունի հետադարձ ուժ: Եշված դեպքում այն տարածվում է մինչև դրա ուժի մեջ մտնելը հանցանք կամ քրեական օրենսդրությամբ նախատեսված արարք կատարած այն անձանց վրա, որոնց վերաբերյալ դեռևս առկա չէ օրինական ուժի մեջ մտած եզրափակիչ դատավարական ակտ:

(...)

4. Հանցանք կամ քրեական օրենսդրությամբ նախատեսված արարք կատարած անձի վիճակն այլ կերպ բարելավող օրենսդրությունն ունի հետադարձ ուժ, եթե դա նախատեսված է օրենքով:

(...)

6. Պատրաստահանարվությունը մասնակիորեն մեղմացնող և միաժամանակ մասնակիորեն խախտող օրենքը սույն հոդվածով նախատեսված չափանիշներին համապատասխան հետադարձ ուժ ունի միայն այն մասով, որը մեղմացնում է պատրաստահանարվությունը»:

ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 312.2-րդ հոդվածի համաձայն՝ «1. Անձին՝ նրա իրական կամ ենթադրյալ ազդեցությունն օգրագործելու համար սպորինի վարձարրություն փայլը, այսինքն՝ անձին անձամբ կամ միջնորդի միջոցով նրա կամ այլ անձի համար դրամ, գույք, գույքի նկատմամբ իրավունք, արժեթղթեր կամ որևէ այլ առավելություն խոստանալը կամ առաջարկելը կամ փրամադրելը իր կամ իր ներկայացրած անձանց օգրին որևէ պաշտոնատար անձի կամ պաշտոնատար անձ չհանդիսացող հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձի, հանրային ծառայողի կողմից իր լիազորությունների շրջանակում որևէ գործողություն կատարելուն կամ չկատարելուն նպատարելու կամ ծառայության գծով հովանավորչության կամ թողություն համար՝

պարժվում է րուզանքով նվազագույն աշխատավարձի երկուհարյուրապարիկից մինչև չորսհարյուրապարիկի չափով, կամ ազատագրկմամբ՝ առավելագույնը երեք րարի ժամկետով:

2. Ապորինի վարձարրություն փայլը, որը կատարվել է խոշոր չափերով՝

պարժվում է րուզանքով նվազագույն աշխատավարձի չորսհարյուրապարիկից վեցհարյուրապարիկի չափով, կամ ազատագրկմամբ՝ առավելագույնը չորս րարի ժամկետով:

(...)»:

ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի համաձայն՝ «1. Պաշտոնատար անձի նկատմամբ ոնեցած ազդեցությունն օգրագործելու նպատակով սպորինի վարձարրություն փայլը՝ պաշտոնատար անձի նկատմամբ իրական կամ ենթադրյալ ազդեցություն ոնեցող անձին կամ նրա մատրանշած անձին, այդ ազդեցությունն օգրագործելու նպատակով անձամբ կամ միջնորդի միջոցով նրա կամ այլ անձի համար գույք, ներառյալ դրամական միջոց, արժեթուղթ, վճարային այլ գործիք, գույքի նկատմամբ իրավունք, ծառայություն կամ որևէ այլ առավելություն առաջարկելը, խոստանալը կամ փրամադրելը՝

վարձավարություն փվողի կամ նրա մատնանշած անձի օգտին պաշտոնապար անձի կողմից իր իշխանական կամ ծառայողական լիազորությունների կամ դրանցով պայմանավորված ազդեցությունն օգտագործելով գործողություն կատարելու կամ չկատարելու համար՝

պարժվում է տուգանքով՝ առավելագույնը քսանապարիկի չափով, կամ ազատության սահմանափակմամբ՝ առավելագույնը երկու տարի ժամկետով, կամ կարճաժամկետ ազատազրկմամբ՝ առավելագույնը երկու ամիս ժամկետով, կամ ազատազրկմամբ՝ առավելագույնը երկու տարի ժամկետով:

(...)»:

ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 19-րդ հոդվածի համաձայն՝ «(...) 2. Ոչ մեծ ծանրության հանցագործություններ են համարվում դիտավորությամբ կատարված այն արարքները, որոնց համար սույն օրենսգրքով նախատեսված առավելագույն պարիժը չի գերազանցում երկու տարի ժամկետով ազատազրկումը, կամ որոնց համար նախատեսված է ազատազրկման հետ կապ չունեցող պարիժ, ինչպես նաև անզգուշությամբ կատարված այն արարքները, որոնց համար սույն օրենսգրքով նախատեսված առավելագույն պարիժը չի գերազանցում երեք տարի ժամկետով ազատազրկումը:

3. Միջին ծանրության հանցագործություններ են համարվում դիտավորությամբ կատարված այն արարքները, որոնց համար սույն օրենսգրքով նախատեսված առավելագույն պարիժը չի գերազանցում հինգ տարի ժամկետով ազատազրկումը, ինչպես նաև անզգուշությամբ կատարված այն արարքները, որոնց համար սույն օրենսգրքով նախատեսված առավելագույն պարիժը չի գերազանցում փաստ փարի ժամկետով ազատազրկումը:

(...)»:

ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 17-րդ հոդվածի համաձայն՝ «(...) 2. Ոչ մեծ ծանրության հանցանքներ են համարվում սույն օրենսգրքով նախատեսված այն արարքները, որոնց համար սույն օրենսգրքի Հարուկ մասով նախատեսված առավելագույն պարիժը չի գերազանցում 2 տարի ժամկետով ազատազրկումը, կամ որոնց համար նախատեսված է ազատությունից զրկելու հետ չկապված պարիժ:

3. Միջին ծանրության հանցանքներ են համարվում սույն օրենսգրքով նախատեսված այն արարքները, որոնց համար սույն օրենսգրքի Հայրուկ մասով նախատեսված առավելագույն պարիժը չի գերազանցում 5 տարի ժամկետով ազատազրկումը:

(...)»:

ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 75-րդ հոդվածի համաձայն՝ «1. Անձն ազատվում է քրեական պարասխանատվությունից, եթե հանցանքն ավարտված համարելու օրվանից անցել են հետևյալ ժամկետները.

1) երկու տարի՝ ոչ մեծ ծանրության հանցանքն ավարտված համարելու օրվանից.

2) հինգ տարի՝ միջին ծանրության հանցանքն ավարտված համարելու օրվանից.

(...)»:

ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 83-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ «1. Անձն ազատվում է քրեական պարասխանատվությունից, եթե հանցանքն ավարտվելուն հաջորդող օրվանից անցել են հետևյալ ժամկետները.

1) 5 տարի՝ ոչ մեծ ծանրության հանցանքի դեպքում.

2) 10 տարի՝ միջին ծանրության հանցանքի դեպքում.

(...)»:

16.1. ՀՀ Սահմանադրության 72-73-րդ հոդվածներով ամրագրված երաշխիքները, որոնք նորմատիվ իրավական ակտի կիրառման սահմանադրական սկզբունք են, քրեաիրավական համակարգում առանցքային տեղ են զրավում, ինչը հատկապես ընդգծվում է այն հանգամանքով, որ փոփոխվող և զարգացող հասարակությունում կոնկրետ արարքի դեմ քրեաիրավական ներգործության նպատակահարմարությունը, դրա հանրային վտանգավորությունը կամ քրեականացված արարքը կատարած անձի իրավական վիճակը նորովի կարգավորվելու դեպքում, դատարանը, որպես քրեական դատավարությունում արդարադատության գործառույթով օժտված մարմին, պետք է քննարկման առարկա դարձնի օրենսդրական փոփոխության իրավական բնույթը, ըստ այդմ էլ՝

մինչ ընդունումը ծագած իրավահարաբերությունների վրա այն հետադարձությամբ տարածելու իրավական հնարավորությունը:

Հարկ է արձանագրել, որ ՀՀ Սահմանադրությամբ՝ ժամանակի մեջ իրավական ակտերի գործողության կանոնակարգումը հիմնվում է այն տրամաբանության վրա, որ իրավական ակտերի հետադարձ ուժով գործողության մերժումն ընդհանուր կանոն է, իսկ այդ ակտերի հետադարձ ուժով գործողության հնարավորությունը՝ բացառություն ընդհանուր կանոնից¹²:

Ընդ որում, բացառություններն իրենց հերթին տարբեր են. ա) երբ սահմանադիրը բացառում է որևէ հայեցողություն դրսևորելու հնարավորությունը՝ սահմանելով հետադարձության ուղիղ պահանջ, օրինակ, արարքի պատժելիությունը վերացնող կամ պատիժը մեղմացնող օրենքն օժտված է անմիջական գործողությամբ և բ) երբ անձի իրավական վիճակը բարելավող իրավական ակտին հետադարձ ուժ հաղորդելու լիազորությունը թողնվում է իրավասու՝ այդ ակտն ընդունող մարմնի հայեցողությանը, օրինակ, անձի իրավական վիճակը բարելավող օրենքները և այլ իրավական ակտերը հետադարձ ուժ ունեն, եթե դա նախատեսված է այդ ակտերով¹³: Տարբերակման այս գաղափարն իր արտացոլումն է գտել նաև ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքում. այսպես՝ օրենսգրքի 8-րդ և 9-րդ հոդվածների համադրված ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ արարքի հանցավորությունը լրիվ կամ մասնակիորեն վերացնող կամ պատիժը մեղմացնող նորմի համար նախատեսվում է հետադարձ ազդեցության անմիջական պահանջ, մինչդեռ անձի վիճակն այլ կերպ բարելավող դրույթի հետադարձությունը պայմանավորվում է օրենքով նախատեսված լինելու հանգամանքով¹⁴:

17. Վճռաբեկ դատարանը, *Խաչատրուր Պետրոսյանի և Հասմիկ Շանոյանի* վերաբերյալ գործով որոշմամբ անդրադառնալով քրեական օրենսդրության հետադարձությամբ կիրառման դեպքերին, արձանագրել է, որ քրեական

¹² Տե՛ս, *mutatis mutandis*, ՀՀ Սահմանադրական դատարանի՝ 2011 թվականի նոյեմբերի 29-ի թիվ ՍԳՌ-1000 որոշումը:

¹³ Տե՛ս, *mutatis mutandis*, ՀՀ Սահմանադրական դատարանի՝ 2021 թվականի մարտի 26-ի թիվ ՍԳՌ-1586 որոշումը:

¹⁴ Տե՛ս, *mutatis mutandis*, Վճռաբեկ դատարանի՝ Վանիկ Առուսրամյանի գործով 2024 թվականի փետրվարի 22-ի թիվ ԼԴ/0004/12/22 որոշումը:

պատասխանատվության ենթարկելու վաղեմության ժամկետի հաշվարկման տեսանկյունից քրեական նոր օրենքով անձին մեղսագրված հանցանքի տեսակի փոփոխությունն ինքնին չի կարող հետադարձ ներգործություն ունենալ, այսինքն, այս հարցի շրջանակներում օրենսդրական փոփոխությունների բարենպաստ լինելու ինքնուրույն ցուցիչ չէ, և տեղի ունեցած օրենսդրական փոփոխությունների բարենպաստ լինելու մասին կարելի է խոսել բացառապես քրեական պատասխանատվությունից ազատելու ինստիտուտը կանոնակարգող՝ ՀՀ նախկին և գործող քրեական օրենսգրքերի ընդհանուր նորմերի հետ համադրված գնահատելու պարագայում: Մինևույն ժամանակ անդրադառնալով օրենսդրական փոփոխությունների արդյունքում հանցանքի տեսակի և վաղեմության ժամկետների փոփոխության իրավիճակներին, մասնավորապես՝ այն դեպքին, երբ արարքի (հանցանքի) ծանրության աստիճանը նվազում է, իսկ այդ արարքի համար սահմանված քրեական պատասխանատվության ենթարկելու վաղեմության ժամկետը չի փոփոխվում, Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ օրենսդրական փոփոխության արդյունքում պատժի մեղմացման հետևանքով նախկինում **ծանր** համարվող հանցանքը միջին ծանրության հանցանք հանդիսանալու դեպքում կիրառելի է մեղմացնող օրենքին հետադարձ ուժ տալու կանոնը՝ հանցանքի տեսակի և պատժի մասով, այսինքն՝ արարքը պետք է որակվի ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի համապատասխան հոդվածով: Վճռաբեկ դատարանն ընդգծել է, որ անթույլատրելի է օրենքի փոփոխության արդյունքում հետադարձության կանոնների կիրառմամբ ստացված **միջին ծանրության** հանցանքի համար քրեական պատասխանատվությունից ազատելու վաղեմության ժամկետը (տասը տարին) համեմատել ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքով նախատեսված **միջին ծանրության** հանցանքի համար քրեական պատասխանատվությունից ազատելու վաղեմության ժամկետի (հինգ տարի) հետ: Նման համեմատությունը սկզբունքորեն չի համապատասխանի ժամանակի ընթացքում քրեական օրենքի գործողության կանոնի էությանն ու նշանակությանը: Հակառակ մոտեցումը հանգեցնում է այնպիսի իրավիճակի, որ **արարքի կատարման պահին ծանր հանցագործություն համարվող արարքի** պարագայում անձի նկատմամբ կիրառվում է **արարքի**

կատարման պահին միջին ծանրության հանցանքի համար նախատեսված կարգավորումը, որը որևէ պարագայում կիրառելի չէր¹⁵:

18. Նախորդ կետում մեջբերված իրավական դիրքորոշումների լույսի ներքո, հաշվի առնելով սույն վարույթի փաստական հանգամանքները, անհրաժեշտ է դիտարկել ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 312.2-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված արարքն անձին մեղսագրված լինելու դեպքը: Այսպես՝ իրական կամ ենթադրյալ ազդեցությունն օգտագործելու համար խոշոր չափերով ապօրինի վարձատրություն տալը, համաձայն ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 19-րդ հոդվածի, դասվում էր **միջին ծանրության** հանցագործությունների շարքին, որի համար քրեական պատասխանատվության ենթարկելու վաղեմության ժամկետը հինգ տարի էր: ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված հանցավոր արարքը դասվում է **ոչ մեծ ծանրության** հանցագործությունների շարքին: Մինևս ժամանակ, օրենսդիրը ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի ընդհանուր մասում՝ վաղեմության ժամկետն անցնելու հետևանքով քրեական պատասխանատվությունից ազատելու կարգը սահմանող 83-րդ հոդվածում սահմանել է, որ **ոչ մեծ ծանրության** հանցանքի դեպքում անձն ազատվում է քրեական պատասխանատվությունից, եթե հանցանքն ավարտվելուն հաջորդող օրվանից անցել է հինգ տարի:

Ուստի ստացվում է, որ պաշտոնատար անձի նկատմամբ ունեցած իրական կամ ենթադրյալ ազդեցությունն օգտագործելու նպատակով ապօրինի վարձատրություն տալը ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքով թեև դասվել է ոչ մեծ ծանրության հանցագործությունների շարքին, սակայն **քրեական պատասխանատվության ենթարկելու վաղեմության ժամկետի տեսանկյունից երկու օրենսդրություններն էլ ցուցաբերում են նույն մոտեցումը, ըստ որի՝ պաշտոնատար անձի նկատմամբ ունեցած իրական կամ ենթադրյալ ազդեցությունն օգտագործելու նպատակով ապօրինի վարձատրություն տալու մեջ մեղադրվող անձն ազատվում է քրեական պատասխանատվությունից, եթե մեղսագրվող արարքի կատարման պահից անցել է հինգ տարի**: Վերոգրյալից

¹⁵ Տե՛ս Վճռաբեկ դատարանի՝ *Խաչատրուր Պետրոսյանի և Հասմիկ Շանոյանի* գործով 2024 թվականի մայիսի 31-ի թիվ ԵԱԲԴ/0196/01/17 որոշումը:

հետևում է, որ գործող քրեական օրենսդրությամբ հանցանքի տեսակի փոփոխությունը քրեական պատասխանատվության ենթարկելու վաղեմության ժամկետների տեսանկյունից անձի համար որևէ բարենպաստ հետևանք չի առաջացնում, քանզի վաղեմության ժամկետի առումով քրեական օրենսդրության նախկին և ներկա կարգավորումները նույնական են: Այլ խոսքով՝ պաշտոնատար անձի նկատմամբ ունեցած իրական կամ ենթադրյալ ազդեցությունն օգտագործելու նպատակով ապօրինի վարձատրություն տալու հանցանքի տեսակի փոփոխության հետևանքով քրեական պատասխանատվության ենթարկելու ժամկետը նախկին օրենսգրքի համեմատ փոփոխությունների չի ենթարկվել, ուստի, քննարկվող դեպքում, քրեական պատասխանատվության ենթարկելու վաղեմության ժամկետն անցած լինելու հիմքով քրեական հետապնդումը դադարեցնելու հարցը ենթակա է լուծման արարքի կատարման պահին գործող՝ ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքով նախատեսված միջին ծանրության հանցագործության կատարման համար քրեական պատասխանատվության ենթարկելու վաղեմության ժամկետի հաշվառմամբ:

19. Սույն գործի նյութերի ուսումնասիրությունից երևում է, որ.

- Թ.Գևորգյանին մեղադրանք է առաջադրվել ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 312.2-րդ հոդվածի 2-րդ մասով¹⁶,

- Առաջին ատյանի դատարանն արձանագրել է, որ մեղադրյալ Թ.Գևորգյանին մեղսագրված՝ ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 312.2-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված հանցանքը համապատասխանում է ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասին, որը ոչ մեծ ծանրության հանցանք է: Մինևույն ժամանակ, Առաջին ատյանի դատարանը փաստել է, որ մեղադրյալի կողմից իրեն մեղսագրվող արարքը ենթադրաբար կատարվելուց հետո անցել է երկու տարուց ավել ժամանակ, ուստի Թ.Գևորգյանի նկատմամբ ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 312.2-րդ հոդվածի 2-րդ մասով հարուցված քրեական հետապնդումը ենթակա է դադարեցման՝ վաղեմության ժամկետն անցնելու հիմքով¹⁷,

¹⁶ Տե՛ս սույն որոշման 6-րդ կետը:

¹⁷ Տե՛ս սույն որոշման 7-րդ կետը:

- Վերաքննիչ դատարանը համաձայնել է Առաջին ատյանի դատարանի այն հետևության հետ, որ վաղեմության ժամկետն անցնելու առումով մեղադրյալ Թ.Գևորգյանի նկատմամբ կիրառելի են ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի ոչ մեծ ծանրության հանցանքի քրեական պատասխանատվության վաղեմության ժամկետները, քանի որ դրանք առավել բարենպաստ են նրա համար¹⁸:

20. Նախորդ կետում վկայակոչված փաստական հանգամանքները գնահատելով սույն որոշման 16-18-րդ կետերում մեջբերված իրավադրույթների և իրավական դիրքորոշումների լույսի ներքո՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ թեև Թ.Գևորգյանին վերագրվող հանցանքը ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքով դասվել է ոչ մեծ ծանրության հանցանքների շարքին, սակայն վաղեմության ժամկետի հաշվարկի առումով օրենսդրական այդ փոփոխությունը բարենպաստ հետևանքներ չի առաջացնում, քանզի թե՛ արարքի կատարման պահին, թե՛ ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքով անձն ազատվում է քրեական պատասխանատվությունից, եթե մեղսագրվող արարքը կատարելուց անցել է հինգ տարի:

Մասնավորապես, արարքի կատարման պահին մեղադրյալին վերագրվող հանցանքը եղել է միջին ծանրության, որի վաղեմության ժամկետը հինգ տարի է: ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքին համապատասխանեցնելու արդյունքում մեղադրյալին վերագրվող հանցանքը ոչ մեծ ծանրության է, որի վաղեմության ժամկետը կրկին հինգ տարի է: Ուստի թե՛ նախկին, թե՛ գործող քրեական օրենսդրությունները թույլ են տալիս մեղադրյալ Թ.Գևորգյանին վաղեմության ժամկետն անցնելու հետևանքով ազատել քրեական պատասխանատվությունից, եթե հանցանքն ավարտվելու օրվանից անցել է հինգ տարի:

21. Վերոգրյալի հաշվառմամբ Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ ստորադաս դատարանների հետևությունն առ այն, որ Թ.Գևորգյանին քրեական պատասխանատվության ենթարկելու վաղեմության ժամկետն անցնելու հիմքով նրան քրեական պատասխանատվությունից ազատելու հարցը լուծելիս վաղեմության ժամկետը ենթակա է հաշվարկման արարքի կատարման պահին

¹⁸ Տե՛ս սույն որոշման 8-րդ կետը:

գործող՝ ոչ մեծ ծանրության հանցագործությունների վաղեմության ժամկետի հաշվարկման կանոնով, իրավաչափ չէ:

22. Անփոփոխելով վերոգրյալը՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ սույն վարույթով ստորադաս դատարանները թույլ են տվել նյութական օրենքի ոչ ճիշտ կիրառում, այն է՝ կիրառել են 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի 75-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետը, որը սույն վարույթով ենթակա չէր կիրառման, ինչը, համաձայն ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 362-րդ հոդվածի, հիմք է Առաջին ատյանի դատարանի 2024 թվականի մարտի 1-ի որոշումը և այն անփոփոխ թողնելու մասին Վերաքննիչ դատարանի 2024 թվականի ապրիլի 29-ի որոշումը բեկանելու համար:

23. Հիմք ընդունելով սույն որոշմամբ արտահայտված իրավական դիրքորոշումները՝ Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ մեղադրյալ Թ.Գևորգյանի պաշտպան Գ.Մարգարյանի միջնորդությունը պետք է մերժել:

Միևնույն ժամանակ, Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ Առաջին ատյանի դատարանը, հաշվի առնելով սույն որոշմամբ արտահայտված իրավական դիրքորոշումները, պետք է ըստ էության քննության առնի Թ.Գևորգյանի վերաբերյալ քրեական գործը և արդյունքում հանգի համապատասխան հետևության:

Ելնելով վերոգրյալից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 162-րդ, 163-րդ և 171-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 31-րդ, 33-րդ, 34-րդ, 264-րդ, 281-րդ, 352-րդ, 359-րդ, 361-363-րդ ու 400-րդ հոդվածներով՝ Վճռաբեկ դատարանը

Ո Ր Ո Շ Ե Ց

1 Թիվ ՀԿԴ/0121/01/22 քրեական գործով Թաթուլ Սարգսի Գևորգյանի վերաբերյալ ՀՀ հակակոռուպցիոն դատարանի 2024 թվականի մարտի 1-ի որոշումը և այն անփոփոխ թողնելու մասին ՀՀ վերաքննիչ հակակոռուպցիոն դատարանի

2024 թվականի ապրիլի 29-ի որոշումը բեկանել և պաշտպան Գ.Մարգարյանի միջնորդությունը մերժել:

2. Որոշումն օրինական ուժի մեջ է մտնում կայացնելու օրը:

Նախագահող՝ _____ Ս.ԶԻՉՈՅԱՆ

Դատավորներ՝ _____ Ե.ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ

_____ Ա.ԿՐԿՅԱՇԱՐՅԱՆ

_____ Ռ.ՄԽԻԹԱՐՅԱՆ

_____ Դ.ՎԵՔԻԼՅԱՆ